

Yaqub Məmmədov Qarabağ muğam ifaçıları məktəbinin ən parlaq nümayəndələrindəndir. O, dinləyicilərə dərin emosional təsir göstərmək bacarığına malik idi. Sənətkarın ifasında bir çox muğam əsəri səsyazmaları qızıl fonda daxil olmuşdur.

Yaqub Məmmədov

O, yüksək mədəniyyətə, fitri istedadə malik idi...

Yaqub Məmmədov Asəf Zeynalı adına musiqi məktəbində məşhur xanəndə Seyid Şuşinskidən dərs almışdır. Müəlliminin sevimli muğamı olan "Çabargah" onun yaradıcılığında xüsusi yer tuturdu.

Yüksək mədəniyyətə, təbii fitri istedadə, ifaçılıq qabiliyyətinə malik olan Y.Məmmədov bütün muğam dəstgahlarının, habelə klassik Azərbaycan poeziyasının mahir bilicisi idi.

O, uzun illər Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının solisti kimi fəaliyyət göstərmişdir. Səhsız-hesabsız konsertlərdə iştirak etmiş, qastrol səfərlərində olmuşdur. Onun səsi yazılmış bir neçə qrammofon valı buraxılmışdır.

Azərbaycan ifaçılıq sənətinin görkəmli simalarından olan Yaqub Məmmədov sələflərinin yolunu layiqincə davam etdirmişdir. Cabbar, Seyid, Xan, Zülfü məktəbinin ənənələrinə sadıq qalan xanəndə öz oxu tərzii ilə klassik muğam ifaçılığı üslubunu qoruyub saxlamışdır.

Eyni zamanda, Yaqub Məmmədovun özünün ifa məziyyətləri, dəst-xətti var idi. Klassik muğam ifaçılığı çərçivəsindən kənara çıxmayan xanəndə mələhətli səsi ilə

muğama yeni xallar, zəngulələr gətirmişdi. Onun yadigar qalan lent yazıları muğam tariximizin qiymətli səhs yaddaşdır.

Deyirlər ki, sənətkarı zaman yetişdirir. Amma sənətkarın yetişməsində onun boya-başa çatdığı mühitin təsiri çox böyükdür. Buna əmin olmaq üçün məşhur xanəndənin həyatı yoluna nəzər salmağımız məqsəduyğundur.

Yaqub Məhəmməd oğlu Məmmədov 1930-cu il mayın 5-də Qarabağın dilbər guşələrindən biri - Ağcabədidə anadan olmuşdur. Zülfü Adıgözəlov, Mütəllim Mütəllimov kimi xanəndələr yetirmiş bu bölgədə çal-çağırılı poeziya və musiqi həyatı erkən yaşlarından Yaqubun da varlığına sirayət etmişdir.

Sənətkar vaxtilə öz xatirələrində bu barədə belə söyləmişdir: "Atamın yaxşı səsi vardı. Evdə onun zümzümələrini çox eşitmişdim. Qohum-əqrəbanın, dost-tanışların məclislərində də bir-iki ağız deyirdi. Özünü xanəndəliyə həsr etməsə də, bu sənəti çox sevirdi.

Yadımdadır ki, hərdən dəfiri ölinə alıb, bir ağacın kölgəsinə çəkilib özü üçün oxuyardı. Onun bu ifaları mənə çox təsir edirdi.

Beləcə, mən də eşitdiklərimi zümzümə etməyə başladım. Onda səhsimin olub-olma-

dığını bilmirdim. Bir dəfə özüm üçün oxuyanda atam eşitdi. Sözün düzü, onda həm də bir az utandım. Amma atam mənim oxumağımı çox gözəl qarşıladı və dedi ki, Yaqub, bala, yaxşı səsin var.

Belə-belə, başladım ondan eşitdiklərimi oxumağa. O da hərdən mənə yol göstərirdi. Bir gün dəfəni mənə verib dedi: "Çalış ki, bu sənətin dalınca gedəsən. Mən bu sənətdə əldə edə bilmədiklərimi səndə görmək istəyirəm. Arzum budur ki, sən tanınmış xanəndə olasan."

O gündən sənətə məhəbbətim daha da artdı. Ustad xanəndələri dinlədikcə həm onları qiyabi də olsa tanımağa, həm də onlardan öyrənməyə başladım. Atam dünyasını tez dəyişdi. O, məni peşəkar xanəndə kimi görmə bilmədi...

Beləcə, Yaqub Məmmədovun səsi əvvəlcə ailəsindən, sonra el-obasından, daha sonra isə böyük konsert salonlarından, toy-düyünlərdən pərvazlandı və o, xalqın sevimlisinə çevrildi.

Təbii ki, belə bir zirvəni fəth etmək, yəni sevilən sənətkar olmaq asan məsələ deyildi. Bunun üçün Yaqub Məmmədov da başqa ustadlar kimi çox mərhələlərdən keçməli oldu. Əvvəlcə Ağcabədi Mədəniyyət Evinin müdiri, ustad xanəndə Mütəllib Mütəllibovdan bir neçə muğam və xalq mahnıları öyrəndi.

1956-cı ildə Bakıda keçirilən Gənclərin Ümumrespublika Festivalına qatılır. Münsiflər heyətində görkəmli sənətkarlar - Həqiqət Rzayeva, Xan Şuşinski, Əfrasiyab Bədəlbəyli və başqaları yer alır.

Gənc Yaqubun səhnə görünüşü və ifası onları qane edir. Füzulinin ürəkləri fəth edən qəzəlləri onun ifasında "Segah" muğamının həzin melodiyasına qarşıb səhnəyə yayılır. İfa hamının xoşuna gəlir və Yaqub Məmmədov festivalın laureatı olur.

İlk müvəffəqiyyət gənc ifaçıya uğurlar gətirir. Həmin festivaldan sonra ustad tarzən Əhməd Bakıxanov onu radioya gətirib öz ansamblı ilə bir neçə ifasını lentə yazdırır.

Daha sonra Yaqubu Dövlət Filarmoniyasına dəvət edirlər. Filarmoniyanın direktoru, unudulmaz bəstəkar Soltan Hacıbəyov da onun səsinə çox bəyənir. Ustad tarzən Qurban Pirimov isə "Səsi də gözəldir, oxumağı da. Belə səsə və qabiliyyətə görə ikinci Cabbar yetişə bilər" deyər

gənc ifaçıya dəstək verir.

Beləliklə, Yaqub Məmmədov 1958-ci ildən Filarmoniyada çalışmaqla bərabər, A.Zeynallı adına Musiqi Texnikumunda (indiki Musiqi Kollecinə) muğamlarımızın ustadı Seyid Şuşinski-dən dərs alır.

Bu yerdə yenə xanəndənin xatirələrinə müraciət edirik: "Seyid böyük ustad idi. Onu təkcə Azərbaycanda yox, bütün Orta Şərqdə də yaxşı tanıyırdılar. Seyid Şuşinski-dən dərs almaq bizim üçün böyük şərəf idi. Çünki o həm yaxşı dərs keçirdi, həm də adama düzgün yol göstərirdi.

Deyirdi ki, məsələ səsi və istedadı olmaqda deyil, ən başlıcası, çoxlu çalışmaq, öz üzərində yaradıcılıqla işləməkdir. Sən şövqlə oxusan, dinləyicilərin qəlbinə yol taparsan. Gərək sənətkar xalqın etimadını doğrultsun, ona çəkilən zəhməti unutmasın."

Biz də minnətdarlıq bütün ustadlara ki, onlar həm sənəti yaşadıb, həm də özlərindən sonra gələnlərə nəslə örnək olublar. Elə Yaqub Məmmədovun bu xatirə söhbəti, qüdrətli səsi və mahir ifaçılıq qabiliyyəti dövrümüzün xanəndələri üçün əsl məktəb rolunu oynayır.

Çünki onun qəlbində böyük sənət sevgisi vardır. Bu, ustadın oxuduğu muğamlardan da bəlli olur. Qulağımda onun "Segah" muğamı üstə oxuduğu qəzəldən beytlər səslənir:

*Sən aşıqı yandırmağa, mən yanmağa mail,
Sən şəmimi göstər mənə, pərvanəsi məndən,
Zülfün qədəri aşıq olan var sənə, ey gül,
Sən söylə o məcnunlara, əfsanəsi məndən.*

Bu qəzəli təsadüfi xatırlamadım. O, yana-yana oxuyaraq dinləyənlərin qəlbinə rıqqətə gətirirdi. Odur ki, pərəstişkarları da onun sənətinin vurğunu idilər.

Yaqub Məmmədovun səsi, sənəti sanki bir əfsanədir. Dinlədikcə ovsunlanırsan. Bu səsə insan bütün düşüncülərini tapa bilir. Əlbəttə, müxtəlif zövqlü dinləyicilərin ruhunu oxşayıb, ürəyinə yol tapmaq sənətkardan böyük məhərrət tələb edir.

Xalq artisti, görkəmli sənətkar, professor Arif Babayev ustad xanəndə barədə belə deyir: "Yaqub böyük xanəndə idi. O, nə oxuyubsa ürəklə oxuyub və elə oxuyub ki, hamı onun sənətinə sevilir. Əslində, onun bizim muğam sənətinin təbliğində böyük rolu var. Hər nə oxuyubsa, ona öz möhürünü vü-

rub. Bu da onun peşəkarlığından irəli gəlirdi".

Xalq artisti Həbib Əliyev də Yaqub Məmmədov şəxsiyyətini, sənətini yüksək dəyərləndirir: "Mənim sənət taleyimdə çox xanəndələrlə ünsiyyətim olub. Yaqub Məmmədov mənim üçün seçilən xanəndə idi. Onunla söz-söhbətimiz də, ifamız da çox uyğun idi. Bir-birimizi yaxşı başa düşürdük".

Ustad xanəndənin səsi də, sənəti də tarixiləşərək əbədi yaddaşlara çökdü. Çünki o, mələhətli səsi, istedadı və sənətə sərf etdiyi zəhməti sayəsində əsl sənət zirvəsinə fəth edə bilmişdi. Odur ki, sənətkarı xalq sevmiş, dövlətimiz də onu yüksək qiymətləndirmişdi. Yaqub Məmmədov "Xalq artisti" adına layiq görülmüş, müxtəlif fəxri fərmanlarla təltif edilmiş, böyük sənət xiridarı, ulu öndər Həydə Əliyevin sərəncamı ilə Prezident təqəddüsü olmuşdu.

Yaqub Məmmədovun yaradıcılıq yolu Azərbaycan ifaçılıq tarixinin silinməz səhifələrini təşkil edir. Onun oxuduğu "Çahargah", "Mirzə Hüseyn səgahı", "Rast", "Zabul" və başqa muğamlar, neçə-neçə xalq mahnı və təsnifləri ustadın qiymətli yadigarı olaraq lent yazılarında qorunub saxlanılır.

"Qarabağ şikəstəsi"ni Cıdır düzündə oxuyacağam. Özü də elə oxuyacağam ki, Qarabağsız yaşadığımız illərdə çəkdiyimiz bütün ağır-acılar yox olsun"...

Böyük sənətkarın bu sözlərindən təsirlənməmək mümkün deyil.

Qarabağ doğru uzanan yolu səsi ilə tutub getsə də, özü gedə bilməyən Yaqub Məmmədov bu arzu ilə yaşayırdı. Yaşayırdı ki, Qarabağı görsün. Həmin gün dünyanın ən xoşbəxt bəndələrinə çevrilibəcək azərbaycanlıların qarşısında özünün sənətkarlıq borcunu yerinə yetirsin. Cıdır düzündən "Qarabağ şikəstəsi"ni havalandırınsın...

Yaqub Məmmədov son illər əsl sənətdən uzaq meyllərin yaranmasını da heç cür qəbul edə bilmirdi: "Gənc xanəndələrə bir tövsiyəm var. Muğamı olduğu kimi oxumaq lazımdır. Muğam muğamdır, hər bir guşəsi, bəmi, zili öz yerində olmalıdır.

Muğama yamaq vurmaq günahdır. Bəzi oxuyanlar özlərindən nəşə quraşdırıb, deyirlər ki, bu yenilikdir. Başa düşmərlər ki, muğam kökü yüzilliklərdən gələn xalq yaradıcılığıdır. Muğam sənətində yenilik etmək istəyənlər korifeylərimizdən

ibret götürsünlər. Onlardan hansı deyib ki, muğam sənətində yenilik etmişəm? Heç biri.

Muğam sənətində yenilik icad edən xanəndələrdən bir soruşan lazımdır ki, Xan əminin səsinə güclü səsiniz var? Bir də görürsən çavandar Cabbar Qaryağdıoğlunun qoca vaxtında yazdığı vala qulas asıb, cəniblə onun kimi oxumağa çalışırlar. Başa salıram ki, böyük sənətkarımız Cabbar Qaryağdıoğlu ahil vaxtında bu texnika ilə oxuyub.

Ancaq siz hələ cavansınız. Hələ qocalmamısınız, indidən niyə belə oxuyursunuz?"

Bütün bunlara barışmaz münasibət göstərən sənətkarın ancaq qəribə bir şəkəri var idi. "Onsuz da hamı çox gözəl bilir ki, kim necə oxuyur", - deyən sənətkar heç vaxt ad çəkmirdi.

Muğam sənətinin layiqli davamçıları barəsində ayrı-ayrılıqda nə qədər ürkəclolu danışdırsa, digərləri barədə susmağa üstünlük verirdi. Ancaq buna görə heç kəs Yaqub Məmmədovu qınaya bilməzdi.

O, həyata, sənətə, bir sözlə, bütün mövcudluğa daha uca zirvədən baxırdı. Son dərəcə gözəl bir insan olan Yaqub Məmmədov ömrü boyu qəlbə dəyməkdən çəkinirdi.

Adətən, təvazökarlıq göstərərək bunu dilə gətirməyə də, bəzən etiraf etməyə məcburiyyət qarşısında qalardı: "Şəriətə qəlbə dəymək günah sayılır. Ömrümdə bir adamın xətrinə dəyməmişəm. Xoşuma gəlməyəndə də susmağa üstünlük verirəm".

Dünyada qəribə səsiyə çoxdur. Amma onlar möcüzəli deyil. Möcüzəli səs yalnız Tanrı vergisidir ki, o da hər kəsə qismət olmur. Belə səsi Tanrı sevib-secdivi bəndələrinə, böyük sənətkarlara bəxş edir. Onlardan biri də haqqında söhbət açdığımız unudulmaz xanəndə Yaqub Məmmədov idi...

© QƏNDAB QULİYEVA,
ADMİU-nun muğam,
sənəti kafedrasının dosenti,
xalq artisti

Ə d ə b i y y a t

1. C.İsgəndər. Yandı canım hier ilə. Bakı - 1998.
2. R.Salmanov. Sizi məndən soruşsalar. Bakı - 1999.
3. K.Kərimov. Musiqidə keçən ömürlər. Bakı - 1998.